

De redelijke opzegging van onbepaalde duurovereenkomsten

Dit artikel beoogt meer inzicht te geven in de specifieke omstandigheden van het geval die in de rechtspraak een rol spelen bij de opzegging van onbepaalde duurovereenkomsten die voor onbepaalde tijd zijn aangegaan.¹ Het artikel biedt daarmee aanknopingspunten voor de opzegging van onder meer: distributieovereenkomsten, licentieovereenkomsten, en tevens voor de opzegging van ook de voor het ondernemingsrecht relevante kredietovereenkomsten en samenwerkingsovereenkomsten zoals: aandeelhoudersovereenkomsten, joint-ventureovereenkomsten en maatschapsovereenkomsten. Aan de hand van een lijn die de schrijver in de rechtspraak ontwaart, wordt een voorstel voor een wettelijke algemene opzeggingsregeling geformuleerd voor onbepaalde duurovereenkomsten die voor onbepaalde tijd zijn aangegaan.

1. Inleiding

De redelijkheid en billijkheid spelen in het Nederlandse recht een belangrijke rol bij de opzegging van (duur)overeenkomsten tussen professionele contractspartijen. Zo kunnen de redelijkheid en billijkheid de grondslag vormen voor een opzegging, als partijen over de mogelijkheid om de overeenkomst middels opzegging te beëindigen geen afspraken hebben gemaakt, maar ook kunnen de redelijkheid en billijkheid aan een (beoogde) opzegging in de weg staan.² Dit laatste geldt ook als partijen over de mogelijkheid om de overeenkomst middels opzegging te beëindigen contractueel afspraken hebben gemaakt. Tot welke uitkomsten de redelijkheid en billijkheid leiden, hangt af van de specifieke omstandigheden van het geval.

Met dit artikel beoog ik meer inzicht te geven in de specifieke omstandigheden van het geval die in de rechtspraak een rol spelen in het kader van de opzegging van onbepaalde duurovereenkomsten³ die voor onbepaalde tijd zijn aangegaan.⁴ Onder de categorie van onbepaalde duurovereenkomsten kunnen worden geschaard: distributieovereenkomsten, licentieovereenkomsten, maar ook de voor het ondernemingsrecht relevante kredietovereenkomsten en samenwerkingsovereenkomsten zoals: aandeelhoudersovereenkomsten, joint-ventureovereenkomsten en maatschapsovereenkomsten. Hoewel de rechtspraak die is ontwikkeld ten aanzien van de opzegging van onbepaalde duurovereenkomsten ziet op verschillende (typen van) onbepaalde overeenkomsten en in die zin wellicht wat casuïstisch aandoet, lijken de omstandigheden die ten aanzien van de ene onbepoem-

* Mr. M.H. Visscher is als advocaat werkzaam bij DVDW Advocaten te 's-Gravenhage. Met dank aan mr. L.P.W. van Vliet, als universitair docent Vergelijkend Goederenrecht verbonden aan de Universiteit Maastricht. Dit artikel is tot stand gekomen mede in samenwerking met het Institute for Corporate Law, Governance and Innovation Policies.

1. In dit artikel zal aandacht worden besteed aan de recente rechtspraak in verband met de opzegging van onbepaalde duurovereenkomsten. Contractspartijen kunnen evenwel overeenkomen dat geschillen die voortvloeien uit (de beëindiging van) een overeenkomst worden beslecht door middel van arbitrage of bindend advies. In dit artikel zal evenwel geen aandacht worden besteed aan arbitrale vonnissen en/of beslissingen in het kader van bindend advies naar aanleiding van de opzegging van onbepaalde duurovereenkomsten.
2. Het gaat hier respectievelijk om de aanvullende werking van de redelijkheid en billijkheid ex artikel 6:248 lid 1 BW (als partijen over de opzegging niets zijn overeengekomen) en de beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid ex artikel 6:248 lid 2 BW (als partijen wel een opzeggingsregeling zijn overeengekomen). De werking van de redelijkheid en billijkheid is van dwingend recht en kan contractueel niet worden uitgesloten. Zie in dit verband ook: P.S. Bakker, 'Uitleg van commerciële contracten (II, slot)', *WPNR* 2011-6891, p. 505-508 onder verwijzing naar literatuur over het contractueel uitsluiten van de redelijkheid en billijkheid. Zie voor een recent pleidooi om contractuele uitsluiting van de aanvullende werking van de redelijkheid en billijkheid mogelijk te maken, en daarmee ook een beroep ex artikel 6:248 lid 1 BW te blokkeren om middels opzegging een duurovereenkomst te beëindigen: H.N. Schelhaas, 'Pacta sunt servanda bij commerciële contractanten', *NTBR* 2008-4, nr. 21.
3. Van een onbepaalde duurovereenkomst is sprake indien een wettelijke opzeggingsregeling ontbreekt. Van onbepaalde duurovereenkomsten kunnen worden onderscheiden de (in de wet) benoemde duurovereenkomsten waarvoor in de wet wel een opzeggingsregeling is opgenomen. Hierbij valt te denken aan: de arbeidsovereenkomst, de huurovereenkomst en de agentuurovereenkomst. Wel zal in dit artikel aandacht worden besteed aan de opzegging van de overeenkomst van opdracht, aangezien de omstandigheden die in de rechtspraak van belang zijn bij de opzegging van een (duur)overeenkomst van opdracht ook van belang lijken te zijn voor de opzegging van onbepaalde duurovereenkomsten.
4. In dit artikel zal in beginsel geen aandacht worden besteed aan de beëindiging van onbepaalde duurovereenkomsten die voor bepaalde tijd zijn aangegaan. Ten aanzien van deze laatste categorie van overeenkomsten geldt dat zij volgens vaste rechtspraak in principe niet kunnen worden opgezegd indien een contractuele opzeggingsregeling ontbreekt, tenzij sprake is van onvoorziene omstandigheden waarbij de redelijkheid en billijkheid met zich brengen dat het in stand houden van de overeenkomst niet mag worden verwacht. Zie voor recente literatuur over de tussentijdse beëindiging van duurovereenkomsten voor bepaalde tijd: D.J. Beenders & P.W. den Hollander, 'Tussentijdse beëindiging van duurovereenkomsten voor bepaalde tijd', *Vermogensrechtelijke Analyses* 2010-1, p. 65- 85.

de overeenkomst relevant worden geacht in grote lijnen ook relevant te zijn voor de opzegging van onbenoemde duurovereenkomsten in het algemeen.⁵ Een beter inzicht in deze specifieke omstandigheden kan leiden tot een betere inschatting van de gevolgen van een opzegging en van de mogelijkheden en onmogelijkheden van een beoogde opzegging. Voorts beoog ik met het artikel een lijn te ontwaren in de omstandigheden van het geval die in de rechtspraak bij de opzegging van belang worden geacht⁶ om zodoende te komen tot het formuleren van een wettelijke opzeggingsregeling voor onbenoemde duurovereenkomsten die voor onbepaalde tijd zijn aangegaan. Zo'n wettelijke opzeggingsregeling ontbreekt vooralsnog.⁷ Ik meen evenwel dat een algemene wettelijke regeling voor de opzegging van duurovereenkomsten wenselijk is. In de eerste plaats vanuit het oogpunt van rechtszekerheid. De opzegging van onbenoemde duurovereenkomsten laat thans een vrij casuïstisch landschap zien waarbij het voor contractspartijen niet altijd inzichtelijk is of een opzegging het door de opzeggende partij beoogde gevolg zal hebben. Bovendien kan met het wettelijk verankeren van zo'n algemene opzeggingsregeling worden voorzien in een wettelijke principiële opzeggingsregeling van duurovereenkomsten, waarbij dan tot op zekere hoogte aan de wederzijdse belangen van partijen tegemoet wordt gekomen, maar tegelijkertijd recht wordt gedaan aan de beginselen van rechtszekerheid en contractsvrijheid, waaronder de vrijheid van professionele contractspartijen om overeenkomsten middels opzegging te kunnen beëindigen als zij dat wensen.

2. Het begrip 'duurovereenkomst'

Uit de rechtspraak volgt dat voor de vraag of er sprake is van een duurovereenkomst of slechts van een serie losse contracten van belang is of er een bestendige (handels)relatie is ontstaan tussen partijen.⁸ Voor de beantwoording van deze vraag blijken in de rechtspraak de volgende omstandigheden van belang te zijn: (i) de duur van de relatie,⁹ (ii) de exclusiviteit van de samenwerking,¹⁰ (iii) de omstandigheid dat de opgezegde partij gedurende een lange periode steeds op dezelfde wijze is ingeschakeld, (iv) het vertrouwen dat de opgezegde partij mocht hebben dat hij zou worden ingeschakeld voor het uitvoeren van de werkzaamheden,¹¹ (v) het intensieve contact tussen partijen¹²/de omstandigheid dat veelvuldig overleg heeft plaatsgevonden om de samenwerking te stroomlijnen,¹³ (vi) de afspraak tussen partijen om ten aanzien van verschillende projecten keer op keer dezelfde standaardovereenkomst te hanteren,¹⁴ (vii) de kennelijke bedoeling van partijen om afspraken te maken voor onbepaalde duur¹⁵/de intentie van partijen om een langdurige relatie met elkaar te onderhouden waarin partijen over en weer het nodige van elkaar mochten verwachten,¹⁶ (viii) de omstandigheid dat er jaarlijks is onderhandeld over de prijzen en toeslagen die de opgezegde partij in rekening mocht brengen terwijl de leveranties gewoon doorliepen op grond van de 'oude prijzen',¹⁷ (ix) het bestaan van doorlopende verplichtingen.¹⁸ Of duurovereenkomsten middels opzegging kunnen worden beëindigd, hangt af van de omstandigheden van het geval. Hierna zal ik deze

5. De omstandigheden die bij de opzegging van een distributieovereenkomst een rol spelen, lijken ook van belang te zijn voor de opzegging van andere onbenoemde duurovereenkomsten en kunnen mijns inziens eveneens relevant zijn voor de opzegging van andere onbenoemde duurovereenkomsten, zoals: de franchiseovereenkomst, de 'aandeelhoudersovereenkomst', de 'joint-ventureovereenkomst' en de maatschapsovereenkomst'.
6. Hierbij zal ik mij met name richten op recente (lagere) rechtspraak over de periode 2009–augustus 2011. Zie voor een eerder overzicht van (met name lagere) rechtspraak ten aanzien van de opzegging van onbenoemde duurovereenkomsten: M.H. Visscher, 'De opzegging van onbenoemde duurovereenkomsten: een korte beschouwing', *V&O* 2007, p. 110-113.
7. Nederland zou met het vastleggen van zo'n algemene wettelijke regeling uniek zijn ten opzichte van landen als Duitsland, België en Frankrijk. In het Duitse, Belgische en Franse recht ontbreekt eveneens een wettelijk verankerde opzeggingsregeling voor duurovereenkomsten in het algemeen.
8. Rb. Arnhem (vzr.) 26 april 2011, *LJN BQ4704* (overeenkomst tot afname). Zie ook: Rb. Amsterdam 30 januari 2008, *LJN BD7579* (samenwerkingsovereenkomst).
9. Rb. Arnhem (vzr.) 26 april 2011, *LJN BQ4704* (overeenkomst tot afname). Zie ook: Rb. Zwolle (vzr.) 21 oktober 2008, *LJN BH2391* (samenwerkingsovereenkomst).
10. Rb. Arnhem 4 mei 2011, *LJN BQ5280* (exclusieve samenwerkingsovereenkomst), in welke zaak de omstandigheid dat de overeenkomst 'duurzaam en exclusief' was, door de rechtbank relevant werd geacht voor de kwalificatie van de overeenkomst als een 'duurovereenkomst'. Zie ook: Rb. Arnhem (vzr.) 26 april 2011, *LJN BQ4704* (overeenkomst tot afname), in welke zaak de voorzieningenrechter overwoog dat de omstandigheid dat de afname de laatste jaren *grotendeels* exclusief was van belang was bij de beantwoording van de vraag of er sprake was van een duurovereenkomst.
11. Rb. Almelo 3 december 2008, *LJN BG5947* (overeenkomst van opdracht). Zie ook: Rb. Amsterdam 30 januari 2008, *LJN BD7579* (samenwerkingsovereenkomst).
12. Rb. Middelburg 27 januari 2010, *LJN BM2694* (samenwerkingsovereenkomst) waarin sprake was van een intensief, bijna dagelijks contact tussen partijen, onder andere over het optimaliseren van de samenwerking en het doorontwikkelen van een product. Voorts achtte de rechtbank het van belang dat door de opgezegde partij een grote hoeveelheid orders was geplaatst bij de opzeggende partij waarmee voor beide partijen een flink deel van hun omzet was gemoeid.
13. Rb. Zwolle (vzr.) 21 oktober 2008, *LJN BH2391* (samenwerkingsovereenkomst).
14. Rb. Zwolle (vzr.) 21 oktober 2008, *LJN BH2391* (samenwerkingsovereenkomst).
15. Rb. Zwolle (vzr.) 21 oktober 2008, *LJN BH2391* (samenwerkingsovereenkomst), in welke zaak de voorzieningenrechter onder meer van belang achtte dat tussen partijen voor onbepaalde tijd prijsafspraken waren gemaakt.
16. Rb. Middelburg 27 januari 2010, *LJN BM2694* (samenwerkingsovereenkomst) waarin sprake was van een intensief, bijna dagelijks contact tussen partijen, onder andere over het optimaliseren van de samenwerking en het doorontwikkelen van een product. Voorts achtte de rechtbank het van belang dat door de opgezegde partij een grote hoeveelheid orders was geplaatst bij de opzeggende partij waarmee voor beide partijen een flink deel van hun omzet was gemoeid.
17. Rb. Arnhem (vzr.) 26 april 2011, *LJN BQ4704* (overeenkomst tot afname).
18. Rb. Rotterdam 9 februari 2011, *LJN BP7072* (overeenkomst van opdracht).

omstandigheden van het geval in kaart brengen onder verwijzing naar recente rechtspraak.

Als partijen voor de opzegging van een duurovereenkomst geen opzeggingsregeling zijn overeengekomen, kunnen de redelijkheid en billijkheid in dat geval de grondslag vormen voor het opzeggen van de overeenkomst, maar ook als partijen wel een opzeggingsmogelijkheid hebben opgenomen in de overeenkomst, kunnen de redelijkheid en billijkheid van belang zijn bij de vraag of opzegging mogelijk is, onder omstandigheden kunnen de redelijkheid en billijkheid in dat geval zelfs aan een beoogde beëindiging van de overeenkomst middels opzegging in de weg staan, door daar nadere voorwaarden aan te verbinden, zoals het in acht nemen van een (langere) opzegtermijn en een verplichting tot vergoeding van schade.

3. Voldoende zwaarwegende opzeggingsgrond

Uit de rechtspraak van de Hoge Raad en daaropvolgende recente rechtspraak¹⁹ volgt dat, ook als uit de aard van

de overeenkomst voortvloeit dat deze kan worden opgezegd, de redelijkheid en billijkheid kunnen meebrengen dat opzegging slechts mogelijk is als er sprake is van een voldoende zwaarwegende grond voor opzegging. Uit deze rechtspraak volgt verder dat de volgende omstandigheden hierbij van belang worden geacht: (i) de wederzijdse belangen van partijen,²⁰ (ii) of partijen bij het aangaan van de overeenkomst een langdurige samenwerking voor ogen stond, (iii) of de opgezegde partij een forse investering heeft gedaan ten behoeve van de samenwerking, (iv) of de opgezegde partij grotendeels/voor een aanzienlijk deel van haar omzet afhankelijk is van de overeenkomst,²¹ (v) de lange duur die de overeenkomst in theorie nog zou kunnen hebben en de financiële consequenties van de opzegging,²² (vi) de hechte en langdurige relatie tussen partijen,²³ (vii) het vertrouwen van de opgezegde partij dat de overeenkomst langdurig in stand zou blijven,²⁴ (viii) de opzegtermijn,²⁵ en (ix) de aard²⁶ en strekking van de overeenkomst²⁷ alsook (x) of is voldaan aan een zorgplicht²⁸ en aan de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit.²⁹ Uit deze rechtspraak leid ik af dat een rechter elk

19. Zie het standaardarrest: HR 3 december 1999, *NJ* 2000, 120 (*Latour/De Bruijn*; distributieovereenkomst). Zie voor recente voorbeelden voorts: Rb. Zwolle (vzr.) 4 juli 2011, *LJN* BT6567 (distributieovereenkomst); Rb. Arnhem (vzr.) 26 april 2011, *LJN* BQ4704 (overeenkomst tot afname); Hof 's-Hertogenbosch 22 februari 2011, *JOR* 2011, 254 (bankrelatie), in welke zaak het hof ten aanzien van de opzegging door de bank van een bankrelatie overwoog dat er gelet op het belang van de opgezegde partij onvoldoende grond was om de bankrelatie te beëindigen, ook niet als dat op termijn gebeurt; Hof Arnhem 28 september 2010, *LJN* BN8753 (distributieovereenkomst); Rb. Utrecht 1 september 2010, *LJN* BN5770 (exclusieve distributieovereenkomst); Hof 's-Gravenhage 31 augustus 2010, *LJN* BO8527 (kredietrelatie), in welke zaak het hof overwoog dat de opzegging door de bank van een kredietrelatie op grond van de toepasselijke bankvoorwaarden in beginsel mogelijk was, maar de eisen van redelijkheid en billijkheid in verband met de concrete omstandigheden van het geval meebrengen dat opzegging van de duurovereenkomst alleen tot een rechtsgeldige beëindiging van de overeenkomst leidt als sprake is van een voldoende zwaarwegende opzeggingsgrond. Hierbij is van belang dat de opzegging van een kredietrelatie door de bank ten minste in overeenstemming dient te zijn met de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit; Hof 's-Gravenhage 12 januari 2010, *LJN* BL2815 (distributieovereenkomst); Hof Amsterdam 15 september 2009, *LJN* BJ8433 (exploitatie- en bekabelingsovereenkomst); Rb. Zwolle (vzr.) 23 april 2009, *LJN* BI8399 (samenwerkingsovereenkomst).
20. Hof Arnhem 28 september 2010, *LJN* BN8753 (distributieovereenkomst). Zie ook: Hof Amsterdam 15 september 2009, *LJN* BJ8433 (exploitatie- en bekabelingsovereenkomst). In casu betekent het ontbreken van een voldoende zwaarwegende opzeggingsgrond dat de opzegging niet tot de beëindiging van de overeenkomsten had geleid.
21. Rb. Utrecht 1 september 2010, *LJN* BN5770 (exclusieve distributieovereenkomst). Zie ook: Rb. Zwolle (vzr.) 4 juli 2011, *LJN* BT6567 (distributieovereenkomst); Rb. Zwolle (vzr.) 23 april 2009, *LJN* BI8399 (samenwerkingsovereenkomst), in welke zaak volgens de voorzieningenrechter van zo'n afhankelijkheid al sprake is als de opgezegde partij voor een derde deel van haar omzet afhankelijk is van de samenwerking.
22. Rb. Rotterdam 9 februari 2011, *LJN* BP7072 (overeenkomst van opdracht), in welke zaak de rechtbank, uitgaande van deze omstandigheden, overwoog dat opzegging pas mogelijk was na het verstrijken van een bepaalde contractperiode en met inachtneming van een redelijke opzegtermijn.
23. Rb. Utrecht 1 september 2010, *LJN* BN5770 (exclusieve distributieovereenkomst). Zie ook: Rb. Zwolle (vzr.) 4 juli 2011, *LJN* BT6567 (distributieovereenkomst).
24. Hof Leeuwarden 30 november 2010, *LJN* BP1044 (samenwerkingsovereenkomst).
25. Hof Leeuwarden 30 november 2010, *LJN* BP1044 (samenwerkingsovereenkomst). Zie voor de omstandigheden die een rol spelen bij het bepalen van een voldoende redelijke opzegtermijn de recente rechtspraak zoals genoemd bij de bespreking van de voldoende redelijke opzegtermijn.
26. Rb. Zwolle (vzr.) 23 april 2009, *LJN* BI8399 (samenwerkingsovereenkomst).
27. Hof Arnhem 28 september 2010, *LJN* BN8753 (distributieovereenkomst). Zie ook: Hof 's-Gravenhage 31 augustus 2010, *LJN* BO8527 (kredietrelatie), in welke zaak het hof overwoog dat de opzegging door de bank van een kredietrelatie op grond van de toepasselijke bankvoorwaarden in beginsel mogelijk was, maar de eisen van redelijkheid en billijkheid in verband met de concrete omstandigheden van het geval meebrengen dat opzegging van de duurovereenkomst alleen tot een rechtsgeldige beëindiging van de overeenkomst leidt als sprake is van een voldoende zwaarwegende opzeggingsgrond. Hierbij is van belang dat de opzegging van een kredietrelatie door de bank ten minste in overeenstemming dient te zijn met de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. Zie in dezelfde zin recent ook: Rb. Leeuwarden 19 oktober 2011, *LJN* BU1277 (kredietrelatie), in welke zaak de rechtbank overwoog dat het de bank in beginsel vrijstond om een duurovereenkomst op te zeggen, zij het dat de bank daarbij de op haar rustende zorgplicht in acht diende te nemen.
28. Deze zorgplicht geldt in de door mij bestudeerde rechtspraak voor banken die een overeenkomst middels opzegging wensen te beëindigen. Zie voor recente voorbeelden: Rb. Leeuwarden 19 oktober 2011, *LJN* BU1277 (kredietrelatie) en Hof 's-Gravenhage 31 augustus 2010, *LJN* BO8527 (kredietrelatie).
29. Hof 's-Gravenhage 31 augustus 2010, *LJN* BO8527 (kredietrelatie), in welke zaak het hof in het kader van de opzegging door de bank van een kredietrelatie overwoog dat de opzegging ten minste in overeenstemming dient te zijn met de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. Zie recent in dezelfde zin: Rb. Leeuwarden 19 oktober 2011, *LJN* BU1277 (kredietrelatie), in welke zaak de rechtbank overwoog dat het de bank in beginsel vrijstond om een duurovereenkomst op te zeggen, zij het dat de bank daarbij de op haar rustende zorgplicht in acht diende te nemen.

van deze omstandigheden, die zich in een specifiek geval kunnen voordoen, in hun onderlinge samenhang zal wegen bij de beoordeling of in een bepaalde zaak een voldoende zwaarwegende opzeggingsgrond vereist is alsook bij de beantwoording van de vraag of de door de opzeggende partij aangevoerde opzeggingsgrond, als daarvan al sprake is, tegen het licht van deze omstandigheden als voldoende zwaarwegend kan worden gekwalificeerd.³⁰

Voorts volgt uit de rechtspraak dat, ook als een partij gerechtigd is om een duurovereenkomst om haar move-rende reden op te zeggen, de redelijkheid en billijkheid evenwel kunnen meebrengen dat een opzegging niet leidt tot beëindiging van de overeenkomst als de reden voor opzegging irrelevant of onjuist is³¹ en/of de opzegging een ongeoorloofd doel heeft.³²

Hoewel uit de rechtspraak van de Hoge Raad en daaropvolgende (lagere) rechtspraak volgt dat de redelijkheid en billijkheid kunnen meebrengen dat een onbenoemde duurovereenkomst die voor onbepaalde tijd is aangegaan niet kan worden opgezegd als een voldoende zwaarwegende opzeggingsgrond ontbreekt³³ en daarmee uit deze rechtspraak wellicht zou kunnen worden afgeleid dat een onbenoemde duurovereenkomst niet per definitie opzegbaar is, althans onder omstandigheden niet opzegbaar is zonder de aanwezigheid van een voldoende zwaarwegen-

de opzeggingsgrond, overwoog de Hoge Raad in een recent arrest³⁴ dat, als wet en overeenkomst niet voorzien in een opzeggingsregeling, geldt dat een overeenkomst in beginsel opzegbaar is. Wat dit arrest met name interessant maakt, is dat de Hoge Raad voorts overwoog dat de eisen van redelijkheid en billijkheid in verband met de aard en inhoud van de overeenkomst en de omstandigheden van het geval kunnen meebrengen dat opzegging slechts mogelijk is indien een voldoende zwaarwegende grond voor de opzegging bestaat,³⁵ maar uit diezelfde eisen, eveneens in verband met de aard en inhoud van de overeenkomst en de omstandigheden van het geval, kan voortvloeien dat een bepaalde opzegtermijn in acht moet worden genomen of dat de opzegging gepaard moet gaan met het aanbod tot betaling van een (schade)vergoeding. Dit recente arrest van de Hoge Raad lijkt daarmee aan te sluiten bij een lijn die ik in de recente (lagere) rechtspraak ontwaar en die de opzegbaarheid van een overeenkomst als uitgangspunt lijkt te nemen, waarbij vervolgens veeleer de nadruk wordt gelegd op de opzegtermijn die in acht wordt genomen en (eventueel) de (schade)vergoeding die wordt betaald dan op de reden die voor de opzegging wordt aangevoerd.³⁶

Zo volgt uit deze lagere rechtspraak dat indien een (voldoende) zwaarwegende opzeggingsgrond ontbreekt, de opzeggende partij een (redelijke) opzegtermijn in acht dient te nemen³⁷ of voor een wijze van opzeggen moet

30. Zo was in het arrest HR 3 december 1999, NJ 2000, 120 (*Latour/De Bruijn*; distributieovereenkomst) in het cassatiemiddel nog betoogd dat een distributieovereenkomst naar de aard van de overeenkomst opzegbaar zou zijn, maar ging de Hoge Raad daar niet in mee. Van belang zijn steeds alle omstandigheden van het geval die in de beoordeling van de rechter of een voldoende zwaarwegende opzeggingsgrond vereist is en in hoeverre daaraan is voldaan, dienen te worden meegewogen.
31. Hof 's-Gravenhage 12 januari 2010, L/JN BL2815 (distributieovereenkomst). Het hof overwoog evenwel dat daarvan in deze zaak geen sprake was.
32. Rb. 's-Hertogenbosch 4 oktober 2006, L/JN AZ0122 (beheersovereenkomst) en Rb. Almelo 10 mei 2006, L/JN AX1494 (dealersovereenkomst). In afwijkende zin: Rb. 's-Hertogenbosch (vzr.) 10 februari 2005, L/JN AS5628 (leveringsovereenkomst) en Rb. Leeuwarden (vzr.) 25 november 2004, L/JN AR6418 (dealersovereenkomst).
33. Zie het standaardarrest: HR 3 december 1999, NJ 2000, 120 (*Latour/De Bruijn*; distributieovereenkomst). Zie voor recente voorbeelden voorts: Rb. Arnhem (vzr.) 26 april 2011, L/JN BQ4704 (overeenkomst tot afname); Hof 's-Hertogenbosch 22 februari 2011, JOR 2011, 254 (bankrelatie), in welke zaak het hof ten aanzien van de opzegging door de bank van een bankrelatie overwoog dat er gelet op het belang van de opgezegde partij onvoldoende grond was om de bankrelatie te beëindigen, ook niet als dat op termijn gebeurt; Hof Arnhem 28 september 2010, L/JN BN8753 (distributieovereenkomst); Rb. Utrecht 1 september 2010, L/JN BN5770 (exclusieve distributieovereenkomst); Hof 's-Gravenhage 31 augustus 2010, L/JN BO8527 (kredietrelatie), in welke zaak het hof overwoog dat de opzegging door de bank van een kredietrelatie op grond van de toepasselijke bankvoorwaarden in beginsel mogelijk was, maar de eisen van redelijkheid en billijkheid in verband met de concrete omstandigheden van het geval meebrengen dat opzegging van de duurovereenkomst alleen tot een rechtsgeldige beëindiging van de overeenkomst leidt als sprake is van een voldoende zwaarwegende opzeggingsgrond. Hierbij is van belang dat de opzegging van een kredietrelatie door de bank ten minste in overeenstemming dient te zijn met de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit; Hof 's-Gravenhage 12 januari 2010, L/JN BL2815 (distributieovereenkomst); Hof Amsterdam 15 september 2009, L/JN BJ8433 (exploitatie- en bekabelingsovereenkomst); Rb. Zwolle (vzr.) 23 april 2009, L/JN BI8399 (samenwerkingsovereenkomst).
34. HR 28 oktober 2011, L/JN BQ9854, r.o. 3.5.1 (exploitatieovereenkomst en kabelleg-regeling).
35. Zoals eerder al uitgemaakt door de Hoge Raad in: HR 3 december 1999, L/JN AA3821, NJ 2000, 120 (*Latour/De Bruijn*; distributieovereenkomst).
36. Rb. Zutphen 12 september 2011, L/JN BS1700 (licentieovereenkomst), in welke zaak de rechtbank overwoog dat de vraag of een dergelijke overeenkomst kan worden opgezegd, moet worden behandeld aan de hand van de redelijkheid en billijkheid in verband met de omstandigheden van het geval en dat dit ertoe kan leiden dat een duurovereenkomst slechts opzegbaar is als er een voldoende zwaarwegende reden voor opzegging bestaat of als er een voldoende lange opzegtermijn in acht wordt genomen. Zie ook: Rb. Arnhem (vzr.) 16 mei 2011, L/JN BQ6443 (samenwerkingsovereenkomst); Rb. Amsterdam 9 maart 2011, L/JN BQ0890 (overeenkomst van opdracht); Hof Arnhem 28 september 2010, L/JN BN8753 (distributieovereenkomst); Rb. Leeuwarden (vzr.) 4 februari 2009, L/JN BH2079 (overeenkomst van opdracht); Rb. Almelo 3 december 2008, L/JN BG5947 (overeenkomst van opdracht); Rb. Rotterdam 19 november 2008, L/JN BG5694 (onderhoudsovereenkomst) en Rb. Amsterdam 30 januari 2008, L/JN BD7579 (samenwerkingsovereenkomst). In afwijkende zin onder meer: Hof 's-Hertogenbosch 22 februari 2011, JOR 2011, 254 (bankrelatie), in welke zaak het hof ten aanzien van de opzegging door de bank van een bankrelatie uitdrukkelijk opmerkt dat er gelet op het belang van de opgezegde partij onvoldoende grond was om de bankrelatie te beëindigen, ook niet als dat op termijn gebeurt.
37. Rb. Arnhem (vzr.) 16 mei 2011, L/JN BQ6443 (samenwerkingsovereenkomst), in welke zaak de voorzieningenrechter overwoog dat meestal een redelijke, aan de omstandigheden van het geval aangepaste, opzegtermijn in acht zal moeten worden genomen en in zeer bijzondere concrete omstandigheden op grond van de redelijkheid en billijkheid een voldoende zwaarwegende opzeggingsgrond vereist zal

kieszen, waarmee op andere wijze met de belangen van de opgezegde partijen rekening kan worden gehouden,³⁸ bijvoorbeeld door het aanbieden van een redelijke vergoeding.³⁹ Ik kan mij in deze benadering vinden.⁴⁰

Met name het in acht nemen van een voldoende redelijke opzegtermijn lijkt in deze rechtspraak voor een rechtsgeldige opzegging van een duurovereenkomst van doorslaggevend belang te zijn.⁴¹ In een aantal recente uitspraken is voor de distributieovereenkomst en de overeenkomst van opdracht nog eens uitdrukkelijk aangegeven dat deze (in beginsel) opzegbaar zijn en zonder een zwaarwegende grond kunnen worden opgezegd zolang er maar een redelijke opzegtermijn in acht wordt genomen.⁴² In het re-

cente arrest van de Hoge Raad vind ik een bevestiging van deze lijn.⁴³

4. Voldoende redelijke opzegtermijn

4.1. Indien geen opzegtermijn is overeengekomen

De vraag is dan vervolgens hoe een redelijke opzegtermijn dient te worden bepaald. Uit de rechtspraak volgt dat als partijen geen contractuele opzegtermijn zijn overeengekomen, voor het vaststellen van een voldoende redelijke opzegtermijn de volgende omstandigheden van belang kunnen zijn: (i) de belangen van partijen,⁴⁴ (ii) aard en gewicht van de redenen van opzegging,⁴⁵ (iii) de aard van de overeenkomst,⁴⁶ (iv) de duur van de overeenkomst,⁴⁷

zijn om beëindiging van de overeenkomst middels opzegging mogelijk te maken. In casu was een voldoende zwaarwegende grond voor beëindiging van de overeenkomst door opzegging niet vereist. Zie ook: Rb. Rotterdam 19 november 2008, *LJN* BG5694 (onderhoudsovereenkomst) en Rb. Amsterdam 30 januari 2008, *LJN* BD7579 (samenwerkingsovereenkomst), in welke zaak de rechtbank overwoog dat de opzegging diende plaats te vinden met inachtneming van de eisen van redelijkheid en billijkheid, welke eisen kunnen meebrengen dat opzegging slechts mogelijk is bij een zwaarwegende opzeggingsgrond, het in acht nemen van een redelijke opzegtermijn of met het aanbieden van een redelijke schadevergoeding. Daarbij achtte de rechtbank van belang: de lange duur van de samenwerking, de aard van de overeenkomst en het vertrouwen dat de opgezegde partij mocht hebben dat hij bij een eventuele opzegging een fatsoenlijke periode van tevoren daarover ingelicht zou worden.

38. Hof Arnhem 28 september 2010, *LJN* BN8753 (distributieovereenkomst).

39. Rb. Amsterdam 30 januari 2008, *LJN* BD7579 (samenwerkingsovereenkomst), in welke zaak de rechtbank overwoog dat de opzegging diende plaats te vinden met inachtneming van de eisen van redelijkheid en billijkheid, welke eisen kunnen meebrengen dat opzegging slechts mogelijk is bij een zwaarwegende opzeggingsgrond, het in acht nemen van een redelijke opzegtermijn of met het aanbieden van een redelijke schadevergoeding. Daarbij achtte de rechtbank van belang: de lange duur van de samenwerking, de aard van de overeenkomst en het vertrouwen dat de opgezegde partij mocht hebben dat hij bij een eventuele opzegging een fatsoenlijke periode van tevoren daarover ingelicht zou worden.

40. Zie ook: M.W. de Hoon, 'Vuistregels voor een redelijke opzegtermijn', *NJB* 2010-21, p. 1338-1345.

41. Rb. Amsterdam 9 maart 2011, *LJN* BQ0890 (overeenkomst van opdracht), in welke zaak de rechtbank nog eens uitdrukkelijk overwoog dat uit de eisen van redelijkheid en billijkheid voortvloeit dat opzegging van duurovereenkomsten in beginsel moet geschieden met inachtneming van een redelijke opzegtermijn. In casu waren partijen het er overigens over eens dat de overeenkomst van opdracht wel opzegbaar was.

42. Rb. Leeuwarden (vzr.) 4 februari 2009, *LJN* BH2079 (overeenkomst van opdracht). Zie ook Rb. Almelo 3 december 2008, *LJN* BG5947 (overeenkomst van opdracht), in welke zaak de rechtbank overwoog dat een (duur)overeenkomst van opdracht te allen tijde opzegbaar is. Wel overwoog de rechtbank dat als een gegronde reden voor zo'n opzegging ontbreekt de omstandigheden van het geval met zich brengen dat een bepaalde opzegtermijn in acht dient te worden genomen om de opgezegde partij in staat te stellen zich aan de gewijzigde situatie aan te passen.

43. HR 28 oktober 2011, *LJN* BQ9854, r.o. 3.5.1 (exploitatieovereenkomst en kabelleg-regeling).

44. Zie het standaardarrest: HR 21 april 1995, *NJ* 1995, 437 (*Kakkenberg/Kakkenberg*; overeenkomst tot gebruik van een stuk grond). Zie voor recente rechtspraak: Rb. Utrecht 28 september 2011, *LJN* BT2935 (overeenkomst van opdracht); Rb. Utrecht 27 april 2011, *LJN* BQ1958 (overeenkomst van opdracht); Rb. Amsterdam 9 maart 2011, *LJN* BQ0890 (overeenkomst van opdracht); Rb. Rotterdam 9 februari 2011, *LJN* BP7072 (overeenkomst van opdracht); Rb. Rotterdam (vzr.) 24 november 2010, *LJN* BO7287 (samenwerkingsovereenkomst); Rb. Utrecht 1 september 2010, *LJN* BN5770 (exclusieve distributieovereenkomst); Rb. Arnhem 24 februari 2010, *LJN* BL6831 (exclusieve distributieovereenkomst); Rb. Utrecht 1 september 2010, *LJN* BN5770 (exclusieve distributieovereenkomst); Rb. Leeuwarden (vzr.) 4 februari 2009, *LJN* BH2079 (overeenkomst van opdracht); Rb. Rotterdam 19 november 2008, *LJN* BG5694 (onderhoudsovereenkomst); Rb. Amsterdam 2 juli 2008, *LJN* BF0815 (samenwerkingsovereenkomst); Rb. Arnhem 23 april 2008, *LJN* BD1775 (distributieovereenkomst). Zie voorts Rb. Zutphen 12 september 2011, *LJN* BS1700 (licentieovereenkomst) en Rb. Zwolle (vzr.) 21 oktober 2008, *LJN* BH2391 (samenwerkingsovereenkomst) in welke zaken de rechtbank respectievelijk de voorzieningenrechter in de overwegingen uitdrukkelijk het belang van de opgezegde partij als relevante omstandigheid noemden.

45. Zie het standaardarrest: HR 21 april 1995, *NJ* 1995, 437 (*Kakkenberg/Kakkenberg*; overeenkomst tot gebruik van een stuk grond). Zie voor recente (lagere) rechtspraak: Rb. Utrecht 27 april 2011, *LJN* BQ1958 (overeenkomst van opdracht); Rb. Amsterdam 9 maart 2011, *LJN* BQ0890 (overeenkomst van opdracht); Rb. Rotterdam 9 februari 2011, *LJN* BP7072 (overeenkomst van opdracht); Hof Arnhem 28 september 2010, *LJN* BN8753 (distributieovereenkomst); Rb. Utrecht 1 september 2010, *LJN* BN5770 (exclusieve distributieovereenkomst); Hof Amsterdam 6 april 2010, *LJN* BM2023 (distributieovereenkomst); Rb. Arnhem 24 februari 2010, *LJN* BL6831 (exclusieve distributieovereenkomst); Rb. Middelburg 27 januari 2010, *LJN* BM2694 (samenwerkingsovereenkomst), in welke zaak de rechtbank overwoog dat de opzegging diende plaats te vinden met inachtneming van een redelijke opzegtermijn, tenzij sprake zou zijn van een zwaarwegende opzeggingsgrond; Hof 's-Gravenhage 12 januari 2010, *LJN* BL2815 (distributieovereenkomst), in welke zaak het hof overwoog dat de redenen niet onjuist of irrelevant mogen zijn en waarbij het hof in casu overwoog dat dit niet het geval was; Rb. Rotterdam 6 mei 2009, *LJN* BJ5770 (samenwerkingsovereenkomst); Rb. Rotterdam 19 november 2008, *LJN* BG5694 (onderhoudsovereenkomst); Hof 's-Hertogenbosch 9 september 2008, *LJN* BF7484 (distributieovereenkomst); Rb. Amsterdam 2 juli 2008, *LJN* BF0815 (samenwerkingsovereenkomst).

46. Rb. Rotterdam 19 november 2008, *LJN* BG5694 (onderhoudsovereenkomst).

47. Hof 's-Gravenhage 18 oktober 2011, *LJN* BT9372 (cateringovereenkomst). Zie ook: Rb. Utrecht 27 april 2011, *LJN* BQ1958 (overeenkomst van opdracht); Rb. Arnhem (vzr.) 26 april 2011, *LJN* BQ4704 (overeenkomst tot afname); Rb. Amsterdam 9 maart 2011, *LJN* BQ0890 (overeenkomst van opdracht); Hof Leeuwarden 30 november 2010, *LJN* BP1044 (samenwerkingsovereenkomst); Hof Amsterdam 6 april 2010, *LJN* BM2023 (distributieovereenkomst); Rb. Arnhem 24 februari 2010, *LJN* BL6831 (exclusieve distributieovereenkomst); Hof

(v) de mate van afhankelijkheid van de opgezegde partij⁴⁸/het feit dat de werkzaamheden die worden beëindigd een substantieel deel van de inkomsten/omzet van de opgezegde partij vormen,⁴⁹ (vi) de leeftijd van de opgezegde partij,⁵⁰ (vii) de hechte relatie tussen partijen,⁵¹ (viii) het al dan niet bestaan van een exclusieve samenwerking,⁵² (ix) hetgeen aan de opzegging vooraf is gegaan,⁵³ (x) het vertrouwen dat de opgezegde partij mocht hebben op de voortzetting van de werkzaamheden⁵⁴ dan wel het vertrouwen dat de opgezegde partij mocht hebben dat bij het beëindigen van de relatie de opgezegde partij een redelijke periode van tevoren daarover zou worden ingelicht⁵⁵ en de overeenkomst met inachtneming van een opzegtermijn zou worden opgezegd,⁵⁶ zodat de opgezeg-

de partij in staat zou worden gesteld om nieuwe inkomstenbronnen aan te boren⁵⁷ en/of opdrachtgevers aan te trekken⁵⁸ en/of om beëindiging van contracten met haar eigen werknemers na te streven⁵⁹ en/of werknemers en materiaal elders in te zetten,⁶⁰ (xi) de omstandigheid dat vooraankondigingen hebben plaatsgevonden,⁶¹ (xii) de gevolgen die de opzegging heeft voor de bedrijfsvoering van de opgezegde partij,⁶² (xiii) de omstandigheid dat de opgezegde partij haar bedrijfsvoering in belangrijke mate heeft afgestemd op de uitvoering van deze overeenkomst,⁶³ (xiv) de omstandigheid dat de opgezegde partij in de gelegenheid is/wordt gesteld om zich voor te bereiden op (bedrijfs)wijzigingen⁶⁴/op handen zijnde verande-

- 's-Gravenhage 12 januari 2010, *LJN* BL2815 (distributieovereenkomst); Rb. Rotterdam 6 mei 2009, *LJN* BJ5770 (samenwerkingsovereenkomst); Rb. Leeuwarden (vzr.) 4 februari 2009, *LJN* BH2079 (overeenkomst van opdracht); Rb. Almelo 3 december 2008, *LJN* BG5947 (overeenkomst van opdracht); Rb. Rotterdam 19 november 2008, *LJN* BG5694 (onderhoudsovereenkomst); Rb. Zwolle (vzr.) 21 oktober 2008, *LJN* BH2391 (samenwerkingsovereenkomst); Rb. Amsterdam 2 juli 2008, *LJN* BF0815 (samenwerkingsovereenkomst); Rb. Arnhem 23 april 2008, *LJN* BD1775 (distributieovereenkomst).
48. Rb. Zutphen 12 september 2011, *LJN* BS1700 (licentieovereenkomst). Zie ook: Rb. Arnhem (vzr.) 16 mei 2011, *LJN* BQ6443 (samenwerkingsovereenkomst); Hof Leeuwarden 30 november 2010, *LJN* BP1044, in welke zaak het hof overwoog dat de mate van afhankelijkheid van opdrachten primair wordt bepaald door het aandeel van de omzet dat wordt gegenereerd en niet aan de hand van de nettowinst die wordt gegenereerd; Hof Amsterdam 6 april 2010, *LJN* BM2023 (distributieovereenkomst); Rb. Amsterdam 2 juli 2008, *LJN* BF0815 (samenwerkingsovereenkomst), in welke zaak de rechtbank overwoog dat de omstandigheid dat partijen werkzaam zijn op een kleine markt waarbij de opgezegde partij niet eenvoudig zelfstandig dezelfde inkomsten zal kunnen verwerven een omstandigheid is die dient te worden meegewogen en waarbij de rechtbank voorts overwoog dat van belang is of aan de opgezegde partij de gelegenheid is geboden om werkzaamheden voor anderen te verrichten en daarmee inkomsten te genereren.
49. Hof 's-Gravenhage 18 oktober 2011, *LJN* BT9372 (cateringovereenkomst). Zie ook: Rb. Utrecht 27 april 2011, *LJN* BQ1958 (overeenkomst van opdracht); Hof Leeuwarden 30 november 2010, *LJN* BP1044 (samenwerkingsovereenkomst); Rb. Utrecht 1 september 2010, *LJN* BN5770 (exclusieve distributieovereenkomst); Hof Amsterdam 6 april 2010, *LJN* BM2023 (distributieovereenkomst); Rb. Arnhem 24 februari 2010, *LJN* BL6831 (exclusieve distributieovereenkomst); Hof 's-Gravenhage 12 januari 2010, *LJN* BL2815 (distributieovereenkomst); Rb. Leeuwarden (vzr.) 4 februari 2009, *LJN* BH2079 (overeenkomst van opdracht).
50. Rb. Amsterdam 2 juli 2008, *LJN* BF0815 (samenwerkingsovereenkomst).
51. Rb. Utrecht 1 september 2010, *LJN* BN5770 (exclusieve distributieovereenkomst).
52. Rb. Arnhem 4 mei 2011, *LJN* BQ5280 (exclusieve samenwerkingsovereenkomst). Zie ook: Hof Arnhem 28 september 2010, *LJN* BN8753 (exclusieve distributieovereenkomst); Hof 's-Gravenhage 12 januari 2010, *LJN* BL2815 (distributieovereenkomst); Rb. Rotterdam 19 november 2008, *LJN* BG5694 (onderhoudsovereenkomst); Rb. Amsterdam 2 juli 2008, *LJN* BF0815 (waar in casu van een exclusieve samenwerking evenwel geen sprake was).
53. Rb. Arnhem 24 februari 2010, *LJN* BL6831 (exclusieve distributieovereenkomst).
54. Hof Amsterdam 6 april 2010, *LJN* BM2023 (distributieovereenkomst), in welke zaak het hof van belang achtte dat de opgezegde partij niet hoefde te begrijpen dat de opzeggende partij van plan was de overeenkomst op te zeggen zoals de opzeggende partij dat had gedaan (en derhalve met een te korte opzegtermijn van twaalf maanden). Zie ook: Rb. Leeuwarden (vzr.) 4 februari 2009, *LJN* BH2079 (overeenkomst van opdracht) en meer recent: Hof 's-Gravenhage 18 oktober 2011, *LJN* BT9372 (cateringovereenkomst), in welke zaak het hof als relevante omstandigheid meenam dat de opzeggende partij steeds tevreden was geweest over de opgezegde partij.
55. Rb. Arnhem 4 mei 2011, *LJN* BQ5280 (exclusieve samenwerkingsovereenkomst). Zie ook: Rb. Arnhem (vzr.) 26 april 2011, *LJN* BQ4704 (overeenkomst tot afname).
56. Rb. Utrecht 27 april 2011, *LJN* BQ1958 (overeenkomst van opdracht).
57. Rb. Utrecht 27 april 2011, *LJN* BQ1958 (overeenkomst van opdracht).
58. Rb. Arnhem (vzr.) 26 april 2011, *LJN* BQ4704 (overeenkomst tot afname) waarin de voorzieningenrechter overwoog dat bij het bepalen van de duur van een voldoende redelijke opzegtermijn van belang is of de opgezegde partij de gelegenheid heeft gehad om op het omzetverlies te anticiperen door andere afnemers te zoeken. Zie ook: Hof Arnhem 28 september 2010, *LJN* BN8753 (distributieovereenkomst) waarin het hof in r.o. 4.28 overwoog dat de tijd die de opgezegde partijen redelijkerwijs nodig hebben om leveranties door een andere contractspartij te laten plaatsvinden een factor is die moet worden meegewogen bij het bepalen van de duur van de opzegtermijn; Rb. Leeuwarden (vzr.) 4 februari 2009, *LJN* BH2079 (overeenkomst van opdracht); Rb. Rotterdam 19 november 2008, *LJN* BG5694 (onderhoudsovereenkomst).
59. Rb. Leeuwarden (vzr.) 4 februari 2009, *LJN* BH2079 (overeenkomst van opdracht). Zie ook: Rb. Amsterdam 2 juli 2008, *LJN* BF0815 (samenwerkingsovereenkomst), in welke zaak de rechtbank overwoog dat het feit dat de opgezegde partij personeel in dienst heeft van belang is bij het bepalen van de duur van de opzegtermijn. Zie recent in dezelfde zin: Rb. Zutphen 12 september 2011, *LJN* BS1700 (licentieovereenkomst).
60. Rb. Rotterdam 6 mei 2009, *LJN* BJ5770 (samenwerkingsovereenkomst).
61. Rb. Zutphen 12 september 2011, *LJN* BS1700 (licentieovereenkomst). Zie ook: Rb. Rotterdam 9 februari 2011, *LJN* BP7072 (overeenkomst van opdracht).
62. Rb. Middelburg 27 januari 2010, *LJN* BM2694 (samenwerkingsovereenkomst).
63. Hof Amsterdam 6 april 2010, *LJN* BM2023 (distributieovereenkomst).
64. Rb. Arnhem (vzr.) 26 april 2011, *LJN* BQ4704 (overeenkomst tot afname), in welke zaak de voorzieningenrechter overwoog dat bij het bepalen van de duur van een voldoende redelijke opzegtermijn van belang is of de organisatie dient te worden aangepast op het wegvallen van de omzet, hoewel daar in casu geen sprake van was. Zie ook: Hof Leeuwarden 30 november 2010, *LJN* BP1044 (samenwerkingsovereenkomst); Hof Amsterdam 6 april 2010, *LJN* BM2023 (distributieovereenkomst), in welke zaak het hof de mate waarin de opgezegde

ringen⁶⁵ en passende maatregelen te treffen,⁶⁶ (xv) de wijze van factureren,⁶⁷ (xvi) de wijze waarop partijen steeds hebben samengewerkt⁶⁸ en of (xvii) er investeringen zijn gedaan die nog niet zijn terugverdiend.⁶⁹

4.2. Indien wel een opzegtermijn is overeengekomen

Maar ook als partijen wel een contractuele opzegtermijn zijn overeengekomen, kunnen de redelijkheid en billijkheid aan een beoogde opzegging in de weg staan. Hoewel voor wat betreft de opzegtermijn die in acht moet worden genomen in beginsel bepalend is hetgeen partijen zijn overeengekomen,⁷⁰ betekent dit niet dat onder alle omstandigheden het in acht nemen van de contractuele opzegtermijn voldoende is voor een rechtsgeldige opzegging. Ook als partijen in een overeenkomst uitdrukkelijk een

opzegtermijn zijn overeengekomen, kan op grond van de redelijkheid en billijkheid onder omstandigheden een verplichting bestaan om een langere opzegtermijn in acht te nemen.⁷¹ Uit recente rechtspraak volgt dat voor de vraag of de redelijkheid en billijkheid een afwijking van de contractueel overeengekomen opzegtermijn met zich meebrengen, relevante omstandigheden zijn: (i) de wederzijdse belangen van partijen,⁷² waaronder het belang van de opgezegde partij,⁷³ (ii) de duur van de overeenkomst,⁷⁴ (iii) hetgeen aan de opzegging vooraf is gegaan,⁷⁵ (iv) aard en gewicht van de redenen van opzegging,⁷⁶ (v) de mate van afhankelijkheid van de opgezegde partij,⁷⁷ (vi) de strekking van de contractsbepaling⁷⁸ en (vii) of is voldaan aan vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit.⁷⁹

- partij haar bedrijfsvoering had afgestemd op de samenwerking met de opzeggende partij van belang achtte bij het vaststellen van een voldoende redelijke opzegtermijn; Rb. Middelburg 27 januari 2010, *LJN* BM2694 (samenwerkingsovereenkomst); Rb. Rotterdam 19 november 2008, *LJN* BG5694 (onderhoudsovereenkomst).
65. Rb. Zutphen 12 september 2011, *LJN* BS1700 (licentieovereenkomst). Zie ook: Rb. Almelo 3 december 2008, *LJN* BG5947 (overeenkomst van opdracht).
66. Hof Leeuwarden 30 november 2010, *LJN* BP1044 (samenwerkingsovereenkomst). Zie ook: Rb. Utrecht 15 september 2010, *LJN* BN7096 (kostenmaatschapsovereenkomst), in welke zaak door de rechtbank van belang werd geacht dat de opgezegde maatschap voldoende in de gelegenheid diende te worden gesteld om op zoek te gaan naar een vervanger; Hof Amsterdam 6 april 2010, *LJN* BM2023 (distributieovereenkomst); Rb. Rotterdam 19 november 2008, *LJN* BG5694 (onderhoudsovereenkomst); Rb. Zwolle (vzr.) 21 oktober 2008, *LJN* BH2391 (samenwerkingsovereenkomst), in welke zaak het voor de opgezegde partij onmogelijk was om op korte termijn nog een vervanger te regelen voor de opzeggende partij.
67. Rb. Almelo 3 december 2008, *LJN* BG5947 (overeenkomst van opdracht), in welke zaak de rechtbank bij het bepalen van een redelijke opzegtermijn aansluiting zocht bij de omstandigheid dat halfjaarlijks werd gefactureerd.
68. Rb. Amsterdam 9 maart 2011, *LJN* BQ0890 (overeenkomst van opdracht).
69. Rb. Arnhem (vzr.) 16 mei 2011, *LJN* BQ6443 (samenwerkingsovereenkomst). Zie ook: Rb. Amsterdam 9 maart 2011, *LJN* BQ0890 (overeenkomst van opdracht); Hof Arnhem 28 september 2010, *LJN* BN8753 (distributieovereenkomst), in welke zaak het hof evenwel overwoog dat de stellingen inzake diepte-investeringen onvoldoende waren onderbouwd en toegelicht zodat daarmee in deze zaak bij het bepalen van de opzegtermijn geen rekening werd gehouden; Rb. Rotterdam 6 mei 2009, *LJN* BJ5770 (samenwerkingsovereenkomst), in welke zaak de rechtbank overwoog dat het feit dat de opgezegde partij voor een zeer groot deel afhankelijk was van de opzeggende partij en grote investeringen had gedaan, omstandigheden waren die in de eigen risicosfeer van de opgezegde partij lagen en waarbij volgens de rechtbank verder niet was gesteld noch gebleken dat de investeringen plaatsvonden op instigatie van de opzeggende partij. Volgens de rechtbank had de opgezegde partij pogingen moeten ondernemen om haar risico's ten aanzien van de investeringen te beperken, ofwel door meer opdrachtgevers te zoeken en haar investeringen zo te kiezen dat zij meer opdrachtgevers kon bedienen, ofwel door haar investeringen te beperken; Rb. Amsterdam 2 juli 2008, *LJN* BF0815 (samenwerkingsovereenkomst), in welke zaak de investeringen niet voor vergoeding in aanmerking kwamen.
70. Hof Arnhem 13 januari 2009, *LJN* BH4601 (distributieovereenkomst).
71. Hof Arnhem 13 januari 2009, *LJN* BH4601 (distributieovereenkomst).
72. Rb. Arnhem 24 februari 2010, *LJN* BL6831 (exclusieve distributieovereenkomst); enerzijds het belang van de opgezegde partij om zich aan te passen aan de nieuwe situatie en een nieuwe plaats in de markt te vinden en anderzijds het belang van de opzeggende partij om de contractuele relatie binnen een overzienbare tijd te kunnen afronden.
73. Hof 's-Hertogenbosch 22 februari 2011, *JOR* 2011, 254 (bankrelatie), in welke zaak het hof ten aanzien van de opzegging door de bank van een bankrelatie overwoog dat er gelet op het belang van de opgezegde partij onvoldoende grond was om de bankrelatie te beëindigen, ook niet als dat op termijn gebeurt.
74. Rb. Arnhem 24 februari 2010, *LJN* BL6831 (exclusieve distributieovereenkomst). In afwijkende zin: Hof Arnhem 13 januari 2009, *LJN* BH4601 (distributieovereenkomst), in welke zaak het hof overwoog dat de duur van een distributieovereenkomst en de financiële afhankelijkheid van de opgezegde partij alsook de gemaakte investeringen onvoldoende waren om een afwijking van de contractuele opzegtermijn van een maand te rechtvaardigen.
75. Rb. Arnhem 24 februari 2010, *LJN* BL6831 (exclusieve distributieovereenkomst).
76. Hof Arnhem 28 september 2010, *LJN* BN8753 (distributieovereenkomst). Zie ook: Hof 's-Gravenhage 31 augustus 2010, *LJN* BO8527 (kredietrelatie), in welke zaak het hof overwoog dat de opzegging door de bank van een kredietrelatie op grond van de toepasselijke bankvoorwaarden in beginsel mogelijk was, maar de eisen van redelijkheid en billijkheid in verband met de concrete omstandigheden van het geval meebrengen dat opzegging van de duurovereenkomst alleen tot een rechtsgeldige beëindiging van de overeenkomst leidt als sprake is van een voldoende zwaarwegende opzeggingsgrond. Hierbij is van belang dat de opzegging van een kredietrelatie door de bank ten minste in overeenstemming dient te zijn met de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. Zie voorts: Rb. Arnhem 24 februari 2010, *LJN* BL6831 (exclusieve distributieovereenkomst).
77. Rb. Arnhem 24 februari 2010, *LJN* BL6831 (exclusieve distributieovereenkomst). In casu overwoog de rechtbank dat sprake was van een substantieel deel van de omzet die werd gegenereerd met de uitvoering van de overeenkomst. In afwijkende zin: Hof Arnhem 13 januari 2009, *LJN* BH4601 (distributieovereenkomst), in welke zaak het hof overwoog dat de duur van een distributieovereenkomst en de financiële afhankelijkheid van de opgezegde partij alsook de gemaakte investeringen onvoldoende waren om een afwijking van de contractuele opzegtermijn van een maand te rechtvaardigen.
78. Rb. Utrecht 15 september 2010, *LJN* BN7096 (kostenmaatschapsovereenkomst).
79. Hof 's-Gravenhage 31 augustus 2010, *LJN* BO8527 (kredietrelatie), in welke zaak het hof in het kader van de opzegging door de bank van een kredietrelatie overwoog dat de opzegging ten minste in overeenstemming dient te zijn met de eisen van proportionaliteit en sub-

Als er een te korte opzegtermijn in acht is genomen, kan de te korte opzegtermijn (i) worden omgezet (geconverteerd) in een voldoende redelijke opzegtermijn⁸⁰ dan wel (ii) ertoe leiden dat een schadevergoedingsverplichting ontstaat jegens de opgezegde partij.⁸¹ Hierna zal op deze verplichting tot vergoeding van schade nader worden ingegaan.

5. Schadevergoeding

5.1. Schadevergoeding in verband met niet in acht nemen redelijke opzegtermijn

Niet voldoende voor schadevergoeding is de enkele omstandigheid dat het opzeggen van een overeenkomst leidt tot schade.⁸² Als een opgezegde partij door de opzegging schade lijdt, zal de opgezegde partij deze schade in de eerste plaats zelf moeten dragen. Uitgangspunt is dat voor schadevergoeding bij opzegging alleen plaats is als er een rechtsgrond is om die schade of een deel daarvan voor rekening van de opzeggende partij te laten komen.⁸³ Van zo'n rechtsgrond is sprake als de opzeggende partij geen voldoende redelijke opzegtermijn in acht heeft genomen. Uit de rechtspraak volgt dat in dat geval in de regel slechts een vergoeding van gedeelde winst dan wel geleden verlies mogelijk is.⁸⁴ Voor een vergoeding van misgelopen omzet lijkt in beginsel geen plaats te zijn.⁸⁵ Bij het vaststellen van de omvang van de schadevergoeding kan de gemiddelde winst over een afgelopen periode als uitgangspunt

worden genomen.⁸⁶ In een recent arrest overwoog het Hof Leeuwarden dat bij de vaststelling van de schadevergoeding naargelang de aard van de schade ook rekening dient te worden gehouden met fiscale voor- en nadelen van de opgezegde partij.⁸⁷

5.2. Aanvullende schadevergoeding

In uitzonderlijke gevallen kan er nog een verplichting bestaan om aan de opgezegde partij aanvullende schade te vergoeden. Deze verplichting kan ook bestaan als er een voldoende redelijke opzegtermijn in acht is genomen.⁸⁸ Van zo'n bijzondere situatie kan sprake zijn als de opgezegde partij met het oog op het voortduren van de duurovereenkomst investeringen heeft gedaan die niet worden gecompenseerd door of zijn verdisconteerd in de opzegtermijn⁸⁹ en de redelijkheid en billijkheid meebrengen dat naast het in acht nemen van een redelijke opzegtermijn de opzeggende partij een aanvullende schadevergoeding verschuldigd is.⁹⁰ Voor de vraag of de redelijkheid en billijkheid een recht op aanvullende schadevergoeding meebrengen, lijken de volgende omstandigheden van belang te zijn: (i) het gedrag van de opzeggende partij, waarbij kan worden gedacht aan de situatie dat een opzeggende partij bij de opgezegde partij de indruk heeft gewekt dat de overeenkomst (voorlopig)

sidiariteit. Zie in dit verband echter ook Rb. Leeuwarden 19 oktober 2011, *LJN* BU1277 (kredietrelatie) in welke zaak de rechtbank overwoog dat ook als de (financiële) situatie van de opgezegde partijen in combinatie met de overige omstandigheden van het geval niet zodanig was dat de bank gelet op de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit gerechtigd was om tot een kredietopzegging met onmiddellijke ingang over te gaan, de bank naar het oordeel van de rechtbank in het onderhavige geval (toch) niet toerekenbaar tekort was geschoten in de nakoming van haar verplichtingen jegens de opgezegde partijen. Volgens de rechtbank was van belang dat de bank op het verzoek van de advocaat van de opgezegde partijen om een opzegtermijn in acht te nemen van zes weken teneinde een alternatieve financiering te vinden, de gerechtvaardigde eis had gesteld van een aantal voorwaarden/waarborgen om ervoor zorg te dragen dat haar zekerheidspositie niet (verder) zou verslechteren. De omstandigheid dat de opgezegde partijen dit, naar het oordeel van de rechtbank, in de onderhavige omstandigheden redelijke voorstel van de bank niet hadden aanvaard, kwam voor eigen rekening en risico van de opgezegde partijen. In het licht daarvan was volgens de rechtbank van een toerekenbaar tekortschieten aan de zijde van de bank geen sprake.

80. Rb. Rotterdam (vzr.) 24 november 2010, *LJN* BO7287 (samenwerkingsovereenkomst). Zie voor afwijkende rechtspraak: Hof Amsterdam 6 april 2010, *LJN* BM2023 (distributieovereenkomst), in welke zaak het hof in plaats van het omzetten van de opzegtermijn in een voldoende redelijke opzegtermijn, bepaalde dat de opzegtermijn diende aan te vangen vanaf de datum waarop arrest werd gewezen.

81. Hof Leeuwarden 30 november 2010, *LJN* BP1044 (samenwerkingsovereenkomst), in welke zaak het hof overwoog dat een te korte opzegtermijn in acht was genomen en er derhalve grond was voor het toekennen van schadevergoeding. Zie ook: Rb. Arnhem 24 februari 2010, *LJN* BL6831 (exclusieve distributieovereenkomst).

82. Rb. Rotterdam 6 mei 2009, *LJN* BJ5770 (samenwerkingsovereenkomst).

83. Zie ook: Asser/Hartkamp & Sieburgh 2009 (6-II), nr. 6.

84. Rb. Utrecht 27 april 2011, *LJN* BQ1958 (overeenkomst van opdracht), in welke zaak de rechtbank overwoog dat voor schadevergoeding op grond van artikel 6:96 lid 1 BW alleen geleden verlies en gedeelde winst in aanmerking komen. Volgens de rechtbank is vergoeding van misgelopen omzet, tenzij partijen hierover andersluidende afspraken hebben gemaakt geen plaats. Zie voorts: Rb. Utrecht 15 september 2010, *LJN* BN7096 (kostenmaatschapsovereenkomst), in welke zaak de rechtbank ten aanzien van de beëindiging van een kostenmaatschap overwoog dat de schade van de opgezegde partij bestond uit de gedeelde vergoeding voor kosten die de opgezegde partij van de opzeggende partij had ontvangen bij inachtneming van een voldoende redelijke opzegtermijn.

85. Rb. Utrecht 27 april 2011, *LJN* BQ1958 (overeenkomst van opdracht). Zie recent evenwel in andere zin: Rb. Zutphen 12 september 2011, *LJN* BS1700 (licentieovereenkomst), in welke zaak de rechtbank overwoog dat de schade wordt gesteld op de (advertentie)inkomsten die de opgezegde partij was misgelopen als gevolg van het niet in acht nemen van een voldoende lange opzegtermijn.

86. Rb. Utrecht 1 september 2010, *LJN* BN5770 (exclusieve distributieovereenkomst) onder verwijzing naar artikel 7:442 lid 2 BW, in welke zaak door de rechtbank aansluiting werd gezocht bij de beëindigingsregeling voor agentuurovereenkomsten. Hierbij nam de rechtbank als uitgangspunt de gemiddelde nettowinst voorafgaand aan belastingen over een afgelopen periode. Zie ook: Rb. Amsterdam 2 juli 2008, *LJN* BF0815 (samenwerkingsovereenkomst), in welke zaak door de rechtbank werd uitgegaan van de gemiddelde brutowinst over een voorafgaande periode.

87. Hof Leeuwarden 30 november 2010, *LJN* BP1044 (samenwerkingsovereenkomst).

88. Rb. Rotterdam 19 november 2008, *LJN* BG5694 (onderhoudsovereenkomst), in welke zaak de rechtbank het heeft over 'bijzondere gevallen'.

89. Rb. Amsterdam 2 juli 2008, *LJN* BF0815 (samenwerkingsovereenkomst). In casu kwamen de investeringen evenwel niet voor vergoeding in aanmerking.

90. Zie het standaardarrest: HR 21 juni 1991, *NJ* 1991, 742 (*Mattel/Borka*; distributieovereenkomst). Zie recent: Rb. Arnhem 4 mei 2011, *LJN* BQ5280 (exclusieve samenwerkingsovereenkomst).

zou voortduren⁹¹ en/of de situatie dat er kosten zijn gemaakt door de opgezegde partij op verlangen of op instigatie van de opzeggende partij,⁹² (ii) de omstandigheid dat de gemaakte investeringen niet op een andere wijze kunnen worden aangewend of, indien nodig, kunnen worden verkocht,⁹³ (iii) de pogingen die de opgezegde partij heeft ondernomen om haar risico's ten aanzien van de investeringen te beperken, ofwel door meer opdrachtgevers te zoeken en haar investeringen zo te kiezen dat zij meer opdrachtgevers kon bedienen, ofwel door haar investeringen te beperken.⁹⁴ In ieder geval lijkt het enkele feit dat investeringen hebben plaatsgevonden niet voldoende voor een recht op aanvullende schadevergoeding. Ook niet wanneer deze investeringen hebben plaatsgevonden in een context waarbij de opgezegde partij voor een zeer groot deel afhankelijk was van de opzeggende partij. Het doen van investeringen ligt in de eerste plaats in de eigen risicosfeer van de opgezegde partij.⁹⁵

6. Conclusie en aanbeveling

Een wettelijke algemene opzeggingsregeling voor duurovereenkomsten is er tot nu toe niet gekomen. Het gevolg hiervan is dat de redelijkheid en billijkheid in zekere zin vrij spel hebben bij de opzegging van onbenoemde duurovereenkomsten die voor onbepaalde tijd zijn aangegaan. Dit komt de rechtszekerheid mijns inziens niet ten goede, aangezien het steeds weer van de omstandigheden van het geval zal afhangen of de opzegging het beoogde gevolg van beëindiging van de overeenkomst heeft. De omstandigheden die in de recente rechtspraak een belangrijke rol spelen, heb ik in dit artikel in kaart proberen te brengen. Daarmee heb ik willen aangeven dat er thans een grote verscheidenheid aan omstandigheden een rol speelt bij de opzegging van onbenoemde duurovereenkomsten die voor onbepaalde tijd zijn aangegaan. Hierbij heb ik geconstateerd dat, hoewel er aan de ene kant rechtspraak is waaruit kan worden afgeleid dat niet onder alle omstandigheden een onbenoemde duurovereenkomst middels opzegging kan worden beëindigd, er eveneens een lijn valt te ontwaren in de recente rechtspraak waarbij voor de vraag of beëindiging van de overeenkomst middels opzegging mogelijk is steeds meer de nadruk komt te liggen op de opzegtermijn die in acht wordt genomen en de schade die wordt vergoed dan op de reden voor opzegging. Ik kan mij wel in deze benadering vinden. Het gevolg van deze benadering is dat, ook indien een

zwaarwegende opzeggingsgrond ontbreekt, een opzegging niettemin leidt tot beëindiging van de overeenkomst, mits maar voldoende met de belangen van de opgezegde partij rekening wordt gehouden door het in acht nemen van een voldoende redelijke opzegtermijn dan wel door het toekennen van schadevergoeding. Hierbij is dan het uitgangspunt dat de wederzijdse belangen van partijen in acht worden genomen.

Ik zou nog een stap verder willen gaan en willen stellen dat de opzegging van een onbenoemde duurovereenkomst die voor onbepaalde tijd is aangegaan in beginsel mogelijk moet zijn, mits een voldoende redelijke opzegtermijn in acht wordt genomen. Mijns inziens hoeven de opzeggingsgrond en een eventuele financiële compensatie in de vorm van een (al dan niet aanvullende) schadevergoeding er dan ook niet meer toe te doen. Als een partij de overeenkomst wil opzeggen, dan zou dat moeten kunnen, mits er een voldoende redelijke opzegtermijn in acht wordt genomen.

Vanuit het oogpunt van rechtszekerheid heeft het de voorkeur zo'n voldoende redelijke opzegtermijn in de wet te verankeren. Partijen zouden van zo'n wettelijke regeling kunnen afwijken, maar dan alleen in het voordeel van een (later) opgezegde partij. Gevolg hiervan is dat voor beide partijen de spelregels rond de opzegging helder zijn en het in de eerste plaats aan partijen zelf is om contractueel afspraken te maken voor het afdichten van eventuele (ondernemers)risico's, zoals investeringen die als gevolg van een opzegging niet (volledig) worden terugverdiend. Eveneens vanuit het oogpunt van de rechtszekerheid lijkt het me wenselijk om in het kader van zo'n wettelijke opzeggingsregeling slechts aansluiting te zoeken bij (i) de duur van de overeenkomst en (ii) de mate van afhankelijkheid van de opgezegde partij. Het meenemen van nog meer omstandigheden voor het berekenen van een voldoende redelijke opzegtermijn lijkt me onwenselijk.

Immers, hoe meer factoren in zo'n berekening worden betrokken, hoe minder de rechtszekerheid daarmee gediend zal zijn, aangezien het voor contractspartijen al gauw niet meer duidelijk zal zijn, waar zij bij een opzegging aan toe zijn. Door de opzegging te koppelen aan een opzegtermijn en bij het vaststellen van de lengte van deze opzegtermijn slechts rekening te houden met de duur en de afhankelijkheid van de opgezegde partij, wordt mijns

91. Rb. Rotterdam 9 februari 2011, *LJN* BP7072 (overeenkomst van opdracht). Zie ook: Rb. Utrecht 1 september 2010, *LJN* BN5770 (exclusieve distributieovereenkomst), in welke zaak de rechtbank evenwel overwoog dat van een verplichting tot vergoeding van aanvullende schade geen plaats was, aangezien de investeringen reeds waren terugverdiend op het moment van opzegging en voorts door de opgezegde partij onvoldoende was ingegaan op de verweren van de opzeggende partij tegen het toekennen van een aanvullende schadevergoeding.

92. Rb. Rotterdam 6 mei 2009, *LJN* BJ5770 (samenwerkingsovereenkomst), in welke zaak de rechtbank evenwel overwoog dat niet was gesteld noch gebleken dat de investeringen plaatsvonden op instigatie van de opzeggende partij. Zie ook: Rb. Rotterdam 19 november 2008, *LJN* BG5694 (onderhoudsovereenkomst); Rb. Arnhem 23 april 2008, *LJN* BD1775 (distributieovereenkomst), in welke zaak evenwel niet was komen vast te staan dat door de opgezegde partij al dan niet op instigatie van de opzeggende partij investeringen waren gedaan die niet in de looptijd van de distributieovereenkomst waren terugverdiend.

93. Rb. Utrecht 1 september 2010, *LJN* BN5770 (exclusieve distributieovereenkomst), in welke zaak door de rechtbank werd geconstateerd dat deze omstandigheden niet waren aangevoerd door de opgezegde partij. Zie ook: Hof 's-Gravenhage 12 januari 2010, *LJN* BL2815 (distributieovereenkomst), in welke zaak door de opzeggende partij ook een aanbod was gedaan tot terugkoop dat door de opgezegde partij was afgewezen en waarbij volgens het hof de schade voor rekening van de opgezegde partij diende te blijven; Rb. Rotterdam 19 november 2008, *LJN* BG5694 (onderhoudsovereenkomst).

94. Rb. Rotterdam 6 mei 2009, *LJN* BJ5770 (samenwerkingsovereenkomst).

95. Rb. Rotterdam 6 mei 2009, *LJN* BJ5770 (samenwerkingsovereenkomst).

inziens recht gedaan aan de belangen van een contractspartij om een overeenkomst te kunnen opzeggen, alsook aan de belangen van de wederpartij om zich hierop voor te bereiden. Welk belang met name bij een partij die afhankelijk is van een overeenkomst zwaar dient te wegen. De tekst van zo'n wettelijke opzeggingsregeling zou uiteindelijk als zelfstandige bepaling kunnen worden opgenomen in Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek als aanvulling op de artikelen over de totstandkoming van overeenkomsten (in het algemeen). Voor zo'n wettelijke opzeggingsregeling voor duurovereenkomsten die voor onbepaalde tijd zijn aangegaan, zou de volgende (concept)tekst als uitgangspunt kunnen worden genomen:

- Artikel Opzegging duurovereenkomsten die voor onbepaalde tijd zijn aangegaan
- Lid 1 Indien een overeenkomst is aan te merken als een duurovereenkomst die voor onbepaalde tijd is aangegaan tussen professionele partijen in de uitoefening van een beroep of bedrijf, kan de overeenkomst middels opzegging worden beëindigd met inachtneming van het bepaalde in dit artikel.
- Lid 2 De partij die een duurovereenkomst voor onbepaalde tijd is aangegaan en deze overeenkomst middels opzegging wenst te beëindigen, dient hierbij een opzegtermijn in acht te nemen van één maand voor ieder contractsjaar dat de overeenkomst heeft geduurd. Ten aanzien van het bepaalde in dit artikel geldt een gedeelte van een contractsjaar als één contractsjaar.
- Lid 3 Indien de opgezegde partij voor meer dan de helft van haar inkomsten afhankelijk is van de opzeggende partij dient de door de opzeggende partij in acht te nemen opzegtermijn te worden berekend door het aantal maanden, zoals bedoeld in lid 2, te vermenigvuldigen met een factor 1,5.
- Lid 4 Van het bepaalde in lid 2 en lid 3 kan slechts in het voordeel van de opgezegde partij worden afgeweken.
- Lid 5 Het bepaalde in dit artikel over de opzegging van een overeenkomst is niet van toepassing indien ten aanzien van een overeenkomst een specifieke wettelijke regeling voor opzegging geldt met dien verstande dat indien sprake is van een duurovereenkomst van opdracht het bepaalde in dit artikel van overeenkomstige toepassing is.

den die recht doet aan deze specifieke omstandigheden. Tegelijkertijd heeft dit voordeel van de huidige (casuïstische) rechtspraktijk als nadeel een rechtsonzekerheid die ontstaat. Een keuze voor de door mij voorgestelde opzeggingsregeling lijkt daarmee een keuze te zijn die enerzijds recht doet aan de behoefte van contractspartijen aan (meer) rechtszekerheid en aan de vrijheid van contracteren waarbij partijen van tevoren weten waar ze aan toe zijn, maar anderzijds hoeft deze keuze in individuele gevallen niet altijd tot de meest billijke oplossing te leiden.

Ten slotte realiseer ik mij dat ook een wettelijk verankerde algemene opzeggingsregeling, zoals hiervoor door mij wordt voorgesteld, niet hoeft te leiden tot een billijke oplossing in elk individueel geval. Het nadeel van een wettelijk verankerde opzeggingsregeling kan immers zijn dat een zekere starheid ontstaat in de toepassing van zo'n wettelijke regeling. Een voordeel van de huidige praktijk waarin aan de rechtspraak wordt overgelaten of in een individueel geval een opzegging van een onbenoemde duurovereenkomst het gewenste rechtsgevolg heeft, is immers dat de rechter de mogelijkheid heeft om rekening te houden met alle omstandigheden van het geval en daardoor eerder in staat zal zijn om een oplossing te bie-